

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Заболотської Ольги Олександрівни
на дисертацію **Перевознюк Наталії Миколаївни**
«Формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін»
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Зростаючи темпи міжнародної економічної взаємодії, підвищення вимог до якості професійної освіти майбутніх економістів, запровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців у вишах України обумовили актуальність та важливість розв'язання проблеми формування професійної компетентності економістів. У цьому контексті формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін розглядається як одна із необхідних умов досягнення загальної мети професійної підготовки. Але, незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, присвячених формуванню професійної компетентності майбутніх економістів, навчання професійно-орієнтованої іноземної мови та ділового спілкування, питання професійно-ділового спілкування та професійно-ділової комунікативної компетенції економістів залишаються нез'ясованими.

Тому увага **Перевознюк Наталії Миколаївни** до питань формування іншомовної професійно-ділової компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, який повинен знати основні категорії економічної науки, теоретичні основи і закономірності функціонування економіки, розуміти різноманітність існуючих економічних систем у сучасному світі, механізм і принципи прийняття й реалізації економічних та управлінських рішень, обумовлена саме потребами сучасної педагогічної теорії й практики та надає дисертаційній роботі безперечну актуальність і значущість. Вона є однією зі спроб розкрити на теоретичному та практичному рівнях цілісне розуміння методики формування іншомовного

ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін

Дисертація Перевознюк Н.М. є сучасним дослідженням з проблеми професійної підготовки майбутніх економістів засобами іноземної мови, формування потрібного рівня їхньої іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності як головної передумови конкурентоспроможності фахівців на сучасному ринку праці. Вона має науково-теоретичне і практичне значення, характеризується високим рівнем новизни. Особливо слід відзначити знання дисертантки з різних галузей наукової літератури, що дозволило їй достатньо коректно аналізувати, з'ясувати і узагальнювати основні теоретико-методологічні і науково-методичні позиції, розробити категоріальний апарат дослідження.

На нашу думку, методологічні і теоретичні основи досліджуваної проблеми отримали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію; чітко визначено мету і завдання наукового дослідження, об'єкт, предмет, що дало можливість правильно побудувати роботу і зробити відповідні висновки. Достовірність результатів дослідження та його основних висновків забезпечується комплексним розглядом проблеми, застосуванням адекватних наукових методів дослідження.

У своїй дисертації Наталія Миколаївна намагається якнайглибше дослідити професійно-ділове спілкування економістів, його зв'язок з мовою і мовленням, визначити чинники, які впливають на ефективність формування іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності майбутніх економістів; охарактеризувати критерії та рівні здатності майбутніх економістів до іншомовного ділового спілкування для того, щоб на цій основі розробити модель та навчально-методичний супровід формування іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Запропонована гіпотеза достатньо конкретно містить припущення та педагогічні умови, реалізація яких дозволить забезпечити ефективність

формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Поставлена мета дослідження і завдання дозволили автору розробити методичні рекомендації до організації іншомовної професійно-орієнтованої підготовки студентів економічних спеціальностей, факультативний спецкурс «Основи іншомовного професійно-ділового спілкування».

Перший розділ роботи присвячено теоретичному обґрунтуванню проблеми формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів – визначенню сутності понять «професійно-ділове спілкування економістів» та «іншомовна професійно-ділова комунікативна компетентність економістів», виявленню відповідних компонентів у її структурі.

Варто зазначити, що автор послідовно, логічно веде свої міркування. Критично проаналізувавши велику кількість різних дефініцій компетентності, здобувач дає своє визначення іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності (с.56). За структурою іншомовна професійно-ділова комунікативна компетентність розглядається як така, що має у структурі лінгвістично-мовленнєву, професійно-предметну, інтеракційну та ділову соціокультурну компетенції

У розділі визначено важливу роль культури іншомовного професійно-ділового спілкування як спроможності фахівців здійснювати цей процес за правилами ділового етикету, дотримання культури мовлення та культури поведінки у діловому світі, що передбачає прояв ввічливості, поваги, стриманості при спілкуванні, урахування індивідуальних та національних культурних особливостей співрозмовника-іноземця у різних ситуаціях спілкування.

У другому розділі дисертації Н. М. Перевознюк розробляє модель формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, визначає методичні засади формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення фахових дисциплін та виокремлює педагогічні умови, що будуть

сприяти реалізації цього процесу, здійснює аналіз сучасного стану проблеми формування іншомовного ділового спілкування у майбутніх економістів.

Розглядаючи сукупність факторів, які впливають на формування іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності майбутніх економістів, здобувач виявляє найсуттєвіші серед них, визначає, за допомогою яких дій та методів можна їх коригувати, щоб досягти найефективнішого результату в навчанні, а у майбутньому – в професійній діяльності. При цьому обґрунтовує фундаментальне значення англійської мови за професійним спрямуванням в системі фахових дисциплін, що викладаються економістам.

Визначаючи методичні засади формування іншомовного професійно-ділового спілкування у майбутніх економістів, здобувач обґрунтовує підходи, принципи, методи, засоби та прийоми, які сприятимуть реалізації цього процесу. Дидактичні (наочності, посильності, міцності, науковості, активності, виховуючого та розвиваючого навчання, індивідуалізації, послідовності, колективності) та методичні (проблемності, проблемного змісту навчання, інтегрованості видів мовленнєвої діяльності, професійно-орієнтованого навчання, комунікативності, інтеракції при спілкуванні, невідомі ролі викладача) принципи навчання майбутніх економістів базуються на компетентністному та комунікативно-діяльністному підходах. Запропоновані авторкою методи (комунікативний, інтерактивний) реалізуються у дослідженні шляхом запровадження відповідних прийомів, що дозволяють активізувати знання, демонструвати розуміння матеріалу, розвивають здатність аналізу й синтезу, служать для закріплення знань, формують здатність робити оцінку, висловлювати власне ставлення.

Безсумнівно позитивним моментом є те, що здобувач дає детальну характеристику професійно-орієнтованих дисциплін, знання, уміння та навички, які формують дисципліни фахового спрямування спеціальностей «Економіка підприємства», «Менеджмент», «Маркетинг», та подає узгодженість цих дисциплін з дисципліною «Англійська мова за професійним спрямуванням».

Заслужує уваги побудована авторкою модель формування іншомовного професійно-ділового спілкування у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін (с. 72), яка інтегрує структурні компоненти, що складають загальний комплекс, здатний забезпечити підвищення рівня іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності майбутніх фахівців: цільовий блок, діагностичний блок, організаційний блок, контролью-узагальноючий блок. Окремим компонентом моделі виділені педагогічні умови, запровадження яких впливає на результат: сформованість іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності майбутніх економістів.

У цьому розділі авторка здійснює констатувальний етап експерименту для визначення сучасного стану започаткованої у дослідженні проблеми, визначає критерії та показники здатності майбутніх економістів до іншомовного професійно-ділового спілкування, охарактеризовує рівні сформованості іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності.

Як свідчить третій розділ дослідження, зміст експериментально-дослідного навчання роботи охоплював багато компонентів професійної підготовки майбутніх економістів – діагностику сформованості іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності студентів-економістів, експериментально-дослідне навчання майбутніх економістів іншомовного ділового спілкування у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

В основу експериментально-дослідного навчання покладено програму факультативного спецкурсу «Основи іншомовного професійно-ділового спілкування». У тексті роботи авторкою докладно показано співвідношення тем чотирьох частин спецкурсу з дисциплінами циклу професійної, фундаментальної, загальноекономічної та соціально-гуманітарної підготовки. Заслужують на увагу наведені приклади завдань, різних видів вправ на формування іншомовного професійно-ділового спілкування студентів-економістів.

Відповідно до структури професійно-ділової комунікативної компетентності економістів визначено показники її сформованості у майбутніх фахівців, ґрунтовно розроблено діагностичний інструментарій та критерії оцінки,

досить детально проведено кількісний та якісний аналіз емпіричних даних, на основі чого диференційовано три рівні сформованості означеної компетентності у студентів – високий, середній, мінімальний.

Результати експерименту піддані статистичній математичній обробці. Перевірку емпіричних даних було здійснено за допомогою критерію Пірсона χ^2 .

Проведене дослідно-експериментальне навчання засвідчило зростання кількості студентів з високим та середнім рівнем сформованості іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності, зменшення студентів з мінімальним рівнем її сформованості.

Треба відзначити досить високий ступінь обґрунтованості основних положень дисертаційного дослідження. Кожний підрозділ дисертації логічно завершується стислими, а кожний розділ – розгорнутими висновками. Виконана дисертаційна робота є прикладом використання системного підходу.

Мають практичний інтерес і заслуговують позитивної оцінки змістовні додатки, в яких представлено програму спецкурсу «Основи іншомовного професійно-ділового спілкування», анкети, комплекси контрольних завдань до визначення наявного та набутого рівня сформованості іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності у майбутніх економістів, характеристику рівнів її сформованості у студентів, глосарій економічних термінів.

Наукове значення дослідження визначається ґрунтовним розкриттям методики формування іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності студентів та вагомими розробленими й експериментально перевіреними компонентами даної компетентності, критеріями та рівнями сформованості досягнень студентів.

Практичне значення мають розроблені методичні рекомендації до організації іншомовної професійно-орієнтованої підготовки студентів економічних спеціальностей «До проблеми іншомовного професійно-ділового спілкування»; факультативний спецкурс «Основи іншомовного професійно-ділового спілкування»; комплекси контрольних завдань для визначення рівнів сформованості іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності та

Список використаної літератури містить достатню кількість джерел (280).

Автореферат відповідає змісту дисертації.

У 21 публікаціях автора, з яких 11 – у фахових виданнях з переліку ВАК України, 1 – у зарубіжному виданні, 2 – у методичних виданнях, 7 – у збірниках наукових праць та збірниках матеріалів науково-методичних конференцій відображено результати дослідження і висвітлено його основні положення.

Разом з тим, не дивлячись на загальну достатньо високу оцінку дисертаційного дослідження Перевознюк Н.М., слід висловити деякі зауваження і пропозиції:

1. У завданнях дослідження спостерігаємо відсутність відповідних дій щодо критеріїв та показників, які визначені автором у новизні.

2. У теоретичній частині дисертації поряд з детальним вивченням стану досліджуваної проблеми при обґрунтуванні теоретичних положень дослідження виділені ідеї й позиції науковців не завжди супроводжуються авторською оцінкою в контексті власного дослідження.

3. Представлена на стор. 72 модель формування іншомовної професійно-ділової комунікативної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін складається з цільового, діагностичного, організаційного, контрольно-узагальнюючого блоку. Описуючи компоненти моделі авторка на стор.73 доводить, що «цілі навчання іноземних мов – це заздалегідь запланований результат педагогічної діяльності, який досягається за допомогою змісту, методів, засобів навчання». Тому, незрозумілим є розподіл змісту навчання, підходів та принципів у цільовий блок, а засобів, методів, прийомів – у організаційний блок. На нашу думку, доречним було б поєднати означені компоненти у змістовий блок.

4. У тексті роботи автором наголошено про ефективність використання елементів дистанційного навчання для формування ІПДКК студентів-економістів; у додатку Д представлено перелік відкритих Інтернет-ресурсів для перегляду он-

даїн і рекомендована література, але приклади вправ і завдань із застосуванням
означеної технології відсутні у дослідженні.

5. Аналіз навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки
майбутніх економістів, здійснений автором, дає лише поверхове уявлення про
використання вітчизняних та зарубіжних підручників і посібників для навчання
студентів-економістів англійської мови. Згадується тільки навчальний посібник
під редакцією О.Б.Тарнопольського «Методика обучения английскому языку для
делового общения», його переваги для ведення ділової комунікації.

6. На нашу думку, варто було б у дослідженні визначити також типові
контексти професійної комунікації економістів, основні комунікативні функції,
притаманні діловому спілкуванню.

7. У тексті дисертації мають місце стилістичні та редакційні огріхи.

Разом з тим, зазначені зауваження не зменшують цінність роботи.
Дисертант володіє методикою самостійного дослідження і науковим стилем
викладу зібраного матеріалу. Вважаємо, що дисертація є самостійним,
завершеним науковим дослідженням. Робота містить ґрунтовний аналіз проблеми,
має теоретичне і практичне значення для розвитку теорії та методики професійної
освіти.

Дисертаційне дослідження «Формування іншомовного ділового спілкування
у майбутніх економістів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін»,
відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, п. 11-13 «Порядку
присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового
співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р.
№ 567), а його автор – Перевознюк Наталія Миколаївна – заслуговує на
присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідуюча кафедрою
англійської мови та методики її викладання
Підпис: *Заболотська О.О.* проф. Заболотська О.О.

підтверджую фахівець ВК
Комісія В.В. ІНТ